

ТУЗ Н. Д.,

кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки факультету № 3
(Інститут із підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції
Львівського державного університету
внутрішніх справ)

МОСКОВЧУК М. О.,

кандидат історичних наук,
доцент кафедри тактико-спеціальної
підготовки факультету № 3
(Інститут із підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції
Львівського державного університету
внутрішніх справ)

УДК 351.754.1(48)

УПРАВЛІННЯ ТА КЕРІВНИЦТВО СИЛАМИ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ МАСОВИХ ЗАХОДІВ ВІДПОВІДНО ДО СКАНДИНАВСЬКОЇ МОДЕЛІ ОХОРОНИ ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ ТА БЕЗПЕКИ

У статті досліджено особливості управлінської діяльності та керівництво силами поліції під час забезпечення публічної безпеки та порядку відповідно до скандинавської моделі охорони публічного порядку та безпеки, оскільки досить часто під час проведення різного роду масових заходів за участі великої кількості людей поліцейським необхідно протистояти агресивній, протиправній поведінці, інколи з використанням насильства, для припинення яких потрібно використовувати силу та заходи примусу.

Застосування сили завжди повинно бути співрозмірним і має обмежуватись мінімально необхідними діями, щоб забезпечити відновлення правопорядку. Приймаючи рішення про необхідність застосування сили, поліція завжди повинна пам'ятати про різноманіття учасників заходу і про диференційований підхід до різних груп у складі учасників зібрання.

Ключові слова: публічна безпека та порядок, поліція, тактика, методи, затримання.

В статье исследованы особенности управленческой деятельности и руководство силами полиции при обеспечении общественной безопасности и порядка в соответствии со скандинавской моделью охраны общественного порядка и безопасности, поскольку довольно часто при проведении различного рода массовых мероприятий с участием большого количества людей полицейским необходимо противостоять агрессивному, противоправному поведению, иногда с использованием насилия, для прекращения которого нужно использовать силу и меры принуждения.

Применение силы всегда должно быть соизмеримым и должно ограничиваться минимально необходимыми действиями, чтобы обеспечить восстано-

ление правопорядка. Принимая решение о необходимости применения силы, полиция всегда должна помнить о многообразии участников мероприятия и о дифференцированном подходе к различным группам в составе участников собрания.

Ключевые слова: публичная безопасность и порядок, полиция, тактика, методы задержания.

The article examines the peculiarities of management activity and police leadership by providing public safety and order in accordance with the Scandinavian model of public order and safety protection, since often enough, when conducting various types of mass events with the participation of a large number of people, the police need to resist aggressive and unlawful behavior, sometimes with the use of violence, the termination of which requires the use of force and coercive measures.

The use of force must always be commensurate and should be limited to the minimum necessary to ensure the restoration of the rule of law. When deciding on the necessity of using force, the police must always keep in mind the variety of participants in the event and the differentiated approach to different groups within the assembly.

Key words: public security and order, police, tactics, methods, detention.

Вступ. Проблемні питання щодо мирних зібрань громадяни були, є та, мабуть, будуть актуальними як із теоретичної, так і з практичної точок зору. Мирні зібрання людей є вагомим критерієм, за яким визначається рівень демократії в країні, є дієвим способом громадського контролю за інститутами публічної влади.

Сучасні історичні події засвідчують, що активна участь громадян у житті країни, «майдани» є ефективним механізмом щодо забезпечення і реалізації незалежності Українського народу. Мирні зібрання громадян є відповідним дієвим засобом реалізації прав громадян, таких як: право громадянина на свободу світогляду і віросповідання, думки й слова, на вільне вираження своїх поглядів та переконань, на використання і поширення інформації усно, письмово або в інший спосіб на свій вибір, права на вільний розвиток своєї особистості тощо.

Відповідно до статті 39 Конституції України «громадяни мають право збиратися мирно, без зброї й проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування. Обмеження щодо реалізації цього права може встановлюватися судом відповідно до закону і лише в інтересах національної безпеки та громадського порядку – з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей» [1].

Виходячи з конституційного принципу щодо мирних зібрань, усі мають право збиратися мирно, і поліція зобов'язана сприяти реалізації права на свободу зібрань усіх груп в суспільстві, для того щоб кожна людина могла брати участь у різноманітних формах вираження думки в громадських місцях.

Важливу роль у реалізації права на мирні зібрання відіграють працівники правоохоронних органів нашої держави, зокрема працівники Національної поліції України, оскільки дотримання прав та свобод людини і громадянина є важливим принципом і повинно лежати в основі повсякденної діяльності поліцейських.

Поліція під час виконання своїх завдань несе відповідальність за вжиття розумних і належних заходів, які дозволяють людям реалізовувати свої права, вона не повинна неправомірно втручатися у процес здійснення прав і завжди повинна діяти неупереджено.

Важливою складовою частиною виконання поліцейськими своїх професійних обов'язків під час забезпечення охорони публічного порядку та безпеки в ході проведення масових заходів є правильна управлінська діяльність та керівництво.

Під управлінням слід розуміти вплив на організацію та методи, які використовує керівництво для того, щоб досягти поставлених цілей. Управління означає розвиток здатності та вміння в організації відповідати на ситуації, з якими їй доводиться стикатися. У літературі з управління описується певна кількість управлінських принципів, які необхідно зрозуміти, прийняти та опанувати всім та тим, хто приймає керівні рішення, видає інструкції, розпорядження, накази тощо та вказує, в який спосіб можна досягти поставлених цілей, зокрема:

- 1) повинна існувати відповідність між тою ситуацією, що виникла, та системою управління, що вибудовується на той момент;
- 2) необхідно скласти правильну картину відображення та бачення ситуації, а також повинен існувати добре функціонуючий зворотній зв'язок щодо розвитку подій;
- 3) необхідно мати достатню кількість інформації про те, що може відбуватися або відбутися, для того, щоб мати змогу вжити необхідних та належних заходів;
- 4) необхідно роз'яснити ролі – функції, проінструктувати про ступені відповідальності та обсяги повноважень, перевірити/підготувати наявні ресурси на кожному з рівнів, а також пояснити, в який спосіб ці рівні повинні взаємодіяти один з одним;
- 5) необхідно вміти та мати змогу оперувати різними часовими масштабами та керувати перебігом подій;
- 6) прийняття рішень повинно здійснюватися на підставі доступної інформації (наявних фактів та ресурсів), а також виходячи з оцінки різних альтернатив та варіантів;
- 7) холістичне мислення (вміння мислити масштабно, щоб бачити проблему цілісно в контексті її оточення і пов'язувати багато дрібних деталей) керівництва, вміння взаємодіяти шляхом комунікації та організовуватися в систематичний спосіб має велике значення для того, яким чином завдання будуть розуміти співробітники [2, с. 223].

Процес управління повинен бути динамічним. Коли картина стану або ситуації змінюється, керівництву необхідно вивчити та визначити правову позицію, цілі та знову розробити ідею (замисел) операції із застосуванням сил поліції («поліцейське втручання») для того, щоб підлаштувати проведення операції під ці зміни стану або ситуації.

Управління та керівництво силами поліції під час проведення масових заходів відповідно до скандинавської моделі охорони публічного порядку та безпеки опрацьовували та займались проблемами їх реалізації такі науковці та вчені, як: О. Аданг, А. Бінерт, Т. Цезар, І. Чепел, М. Гамільтон, Е. Хендрікс, С. Джарман, А. Конце, З. Місіч, А. Оссі та багато інших.

Однак, ураховуючи подальше бажання щодо реформ поліцейської діяльності в Україні, постійно виникають наукові пошуки шляхів вирішення проблем, які виникають у процесі виконання практичних обов'язків працівниками поліції в ході забезпечення права громадян на мирні зібрання.

Постановка завдання. Метою написання наукової статті є дослідження та характеристика управлінських якостей і керівництва поліцейськими під час проведення масових заходів відповідно до скандинавської моделі охорони публічного порядку та безпеки.

Результати дослідження. Управління та керівництво силами поліції під час проведення масових заходів відповідно до скандинавської моделі охорони публічного порядку та безпеки були запозичені з концепції Скандинавських країн щодо проведення поліцейської операції мобільними підрозділами.

Для того, щоб вищевказані дії отримали бажану та очікувану від них поліцією ефективність, вирішальним у даному випадку є те, щоб ті люди, на яких спрямовані дії поліцейської операції або стосовно яких здійснюється поліцією певні заходи, сприймали їх як законні та справедливі. Імовірність або можливість того, що все буде саме так, підвищується в разі, якщо підхід поліції до застосування цих методів повністю відповідає принципам зменшення та подолання конфліктів.

У проведенні операції із застосуванням сил поліції приймають участь декілька рівнів управління:

- 1) нормативне керівництво – начальник поліцейського управління;

2) стратегічне управління – головний керівник поліції (той, що здійснює загальне командування);

3) оперативне управління (управління операцією із застосуванням сил поліції) – командувач поліцейською операцією;

4) тактичне управління – командир відділення (відділку) або групи;

Завдання для управління командуванням полягає в тому, щоб:

1) створити передумови для співпраці між співробітниками, що здійснюють різні функції, а також підрозділами та структурними одиницями, які входять до організації, що виконує поліцейську операцію;

2) керувати ресурсами таким чином, щоб тримати підрозділи та структурні одиниці напоготові та у стані спокою, підготованими бути задіяними та втрутитися, коли цього вимагатиме ситуація;

3) переконатися, що обрана ними стратегія є здійсненою (може бути здійснена), а також що особовий склад, що приймає участь в операції із застосуванням сил поліції, наскільки то можливо, захищено від отримання ушкоджень з огляду на серйозність/складність цієї операції, а також наявність спеціальних та допоміжних засобів (амуніції, персонального обладнання та транспортних засобів) у патрульних;

4) використовувати прості та легкозрозумілі мовні вирази та обороти, щоб таким чином ті, хто отримують завдання, могли легко його зрозуміти та виконати в належний спосіб;

5) проводити поточний контроль того, що операція сил поліції може проводитися у відповідності до того, що зазначено у прийнятому рішенні шляхом здійснення моніторингу та контролю безпосередньо за всім ланцюгом управління [3, с. 559].

Завданням головного керівника поліції є проведення стратегічного управління за допомогою тактики віддання наказів та доручень.

Головний керівник поліції слідкує за тим, щоб:

1) усі рівні в організації чітко розуміли та знали те, що від них очікуються (тобто він встановлює глобальні – перехресні цілі, видає Головний наказ, визначає рамки та обмеження);

2) були доступними необхідні ресурси та наявними співпрацівники з необхідним рівнем компетентності для того, аби досягти запланованих результатів;

3) було проведено планування дій на випадок позаштатних ситуацій або коли щось піде не так, як слід, і ці дії могли би бути виконані на практиці;

4) організація та ресурси були би підлаштовані під розвиток подій, а також щоб відбувався постійний моніторинг операції [4].

У якості підтримки головний керівник поліції має штаб. Штабом керує начальник штабу. До складу штабу входять представник інформаційної служби, представник від керівництва операцією та представник із дослідницької діяльності (що займається вивченням відповідних питань), а також інші необхідні спеціалісти у відповідних сферах та областях.

Командувач поліцейською операцією на підставі Головного наказу, виданого головним керівником поліції, повинен підготувати наказ – розпорядження про проведення поліцейської операції, узгодити та скоординувати її проведення, проєктивно керувати нею за допомогою тактики управління шляхом віддання доручень (надаючи завдання та віддаючи доручення) підлеглим йому командувачам підрозділів та відділків.

Командувач операцією здійснює керівництво 2-6 командувачами підрозділів або відділків.

Командувач операцією:

1) вивчає та розробляє можливий перебіг подій під час проведення публічного заходу на підставі наявної інформації та повідомлень (переговорів між поліцейськими), узгоджує та обговорює з підлеглими командирами, яким чином вони будуть діяти в разі можливого виникнення подібних ситуацій та будуть брати їх під свій контроль;

2) визначає методи, що мають застосовувати, та повідомляє про них відповідних підлеглих осіб;

3) обирає, в межах вказаних цілей та рамок проведення операції, які саме поліцейські підрозділи та в якій кількості мають застосовуватися для вирішення поставлених задач;

4) слідкує за тим, щоб проводився безперервний контроль та аналіз проведення поліцейської операції, а також на основі інформації, яка надходить, проводилося підлаштування під перебіг подій [5].

Командувач підрозділу (відділенням, відділком) керує на тактичному рівні чотирма командирами груп за допомогою тактики управління шляхом віддання доручень.

Командувач підрозділу:

1) узгоджує разом із командувачем поліцейської операції, в чому полягає завдання, яке йому доручено, його мету та очікувані результати, в рамках Головного наказу;

2) передає та пояснює начальникам груп та особовому складу підрозділу зміст та сутність завдання;

3) організовує роботу підрозділу, здійснює її тактичне керування, виходячи при цьому з подальшого розвитку та перебігу відповідної події (демонстрації, мітингу тощо);

4) безперервно інформує командувача поліцейською операцією про поточний стан справ та загальну картину на місті подій (картину ситуації);

5) слідкує за тим, щоб проводився моніторинг – спостереження за діями власних підлеглих [6].

Командувач групи керує групою із сімох патрульних поліцейських (поліцейських в уніформі) (а у броньованому автомобілі – 8 патрульними, поліцейськими в уніформі), а також працює тактично з метою виконання завдання.

Командувач групи:

1) ознайомлюється з Головним наказом та іншими розпорядженнями та інструкціями;

2) обговорює можливий розвиток та перебіг подій під час проведення заходу (демонстрації, мітингу, зібрання, ходи тощо) та альтернативні дії з командувачем підрозділу;

3) пояснює орієнтири (те, на що треба звернути увагу) та наявні обмеження для членів групи;

4) слідує чітко наміченим цілям завдання,

5) доповідає про поточний стан справ та загальну картину на місті подій (картину ситуації) командувачу відділення.

Для виконання особливих завдань може бути передбачена посада виконавця особливих доручень.

Якість робіт із підготовки перед початком операції та відданням наказів (командуванням нею) має велике значення для можливості її проведення (в який спосіб її можна провести). Це саме є тим, що має підкріплюватися наявним досвідом та теоріями управління.

Головний керівник поліції, командувач штабу, командувач поліцейською операцією та керівники підрозділів разом готують проведення поліцейської операції з відповідними службами, а також із «діалоговою поліцією» перед проведенням демонстрацій, а до днів проведення футбольних матчів – разом із поліцією підтримки при безпосередньому контакті з відповідальними за безпеку та клубами (представниками клубів). Робота зводиться до того, аби отримати повну картину ситуації, дізнатися, які існують пастки та проблеми (ризики та загрози), а також оцінити правову позицію. Необхідно скласти повний перелік можливих варіантів та альтернатив дій для того, щоб прийняти рішення щодо стратегії, людських ресурсів та організації проведення даної операції, а також опис цілей, розробити інструкції щодо проведення та прийняти рішення про те, яким чином повинен проводитися моніторинг ходу проведення операції (тобто контроль та спостереження за діями підлеглих та керівників).

Складність поліцейської операції та ризики також впливають на підготовчу роботу, яка дуже часто містить у собі проведення великої кількості нарад із планування.

Висновки.

Аналізуючи вищенаведену інформацію, можна підсумувати, що згідно зі скандинавською моделлю охорони публічного порядку та безпеки під час проведення масових заходів можна використовувати різноманітні управлінські рішення для максимального розвитку

здатності та вміння в організації відповідати на ситуації, з якими їй доводиться стикатися. Загалом, під поняттям «управління» слід розуміти вплив на організацію та методи, які використовує керівництво для того, щоб досягти поставлених цілей.

Процес управління повинен бути динамічним. Коли картина стану або ситуації змінюється, керівництву необхідно вивчити та визначити правову позицію, цілі та заново розробити ідею (замисел) операції із застосуванням сил поліції («поліцейське втручання») для того, щоб підлаштувати проведення операції під ці зміни стану або ситуації.

Основною метою чіткої та правильно організації та керівництва є допомога та сприяння в забезпеченні, збереженні та захисті основоположних свобод та прав і, водночас із цим, запобігання виникненню масових заворушень та порушень порядку під час проведення демонстрацій, мітингів, інших спільних/громадських зібрань, публічних святкувань та подій. У разі виникнення конфліктів між різними групами дії поліції повинні бути спрямовані на те, щоб, наскільки це можливо, запобігти подальшій ескалації конфлікту шляхом застосування стратегічних принципів, особливого підходу та манери поведінки, тактичних методів, що є невід'ємними елементами особливої тактики дій поліції. Управління організацією відбувається за допомогою тактики віддання наказів та доручень/надання завдань.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Hoggett, and C Stott, "Crowd psychology, public order police training and the policing of football crowds". Policing: An International Journal of Police Strategies & Management, Vol. 33 №: 2, 2010. P. 218–235.
3. S. Reicher, C. Stott., P. Cronin., & O-Adang. "An integrated approach to crowd psychology and public order policing. Policing An International Journal of Police Strategies & Management". 2004. P. 558–572.
4. Policing Assemblies", Amnesty International, 3013. URL : https://www.amnesty.nl/sites/default/files/ainl_phrp_short_paper_policing_assemblies.pdf.
5. Report of the Special Rapporteur on the rights to freedom of peaceful assembly and of association, Maina Kiai, UN GA A/HRC/20/27, May 2012.
6. Gothenburg Committee, Report (SOU 2002:122), 2002, pdf-Summary in English. URL : <http://www.regeringen.se/content/1/c4/38/16/6d1e4dcc.pdf>.

